

І. Демченко, Н. Булига,
Н. Пивоварова, О. Артюх,
М. Яремчук, Н. Дорофєєва,
Н. Ісаєва

ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЯ СЕКС-ПРАЦІ В УКРАЇНІ: аналіз громадської думки, оцінка перешкод і можливостей

#decriminalization **NOW**

Декриміналізація секс-праці в Україні: аналіз громадської думки, оцінка перешкод і можливостей / І. Демченко, Н. Булига, О. Артюх, Н. Пивоварова, М. Яремчук, Н. Дорофєєва, Н. Ісаєва. – Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. – 40 с.

Авторський колектив:

Ірина Демченко, канд. екон. наук,
директорка Аналітичного центру «Соціоконсалтинг»;

Наталія Булига, канд. соціол. наук, завідувачка відділу
моніторингу й оцінки соціальних проектів
Аналітичного центру «Соціоконсалтинг»;

Оксана Артюх, керівниця відділу дослідження громадської
думки Аналітичного центру «Соціоконсалтинг»;

Надія Пивоварова, канд. соціол. наук;

Михайло Яремчук, підполковник
Національної поліції України;

Наталія Дорофєєва, координаторка дослідження
в рамках проекту «Bridging the Gaps – Sex Work programme»,
аналітикиня консолідованої інформації
БО «Легалайф-Україна»;

Наталія Ісаєва, директорка БО «Легалайф-Україна».

У брошурі викладені основні результати соціологічного дослідження, спрямованого на вивчення соціальних та економічних факторів, що можуть сприяти або перешкоджати процесам декриміналізації секс-праці в Україні. Це дослідження ініційовано й проведено в 2018–2019 роках БО «Легалайф-Україна» спільно з Аналітичним центром «Соціоконсалтинг» в рамках проекту «Bridging the Gaps – Sex Work programme» із грантовою підтримкою STOP AIDS NOW – Soa Aids Nederland.

Тираж 500 екземплярів.

ЗМІСТ

ПОДЯКА	3
ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ	7
ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ	9
МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	10
ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	12
1. СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РЕСПОНДЕНТІВ	12
1.1. Населення України	12
1.2. Клієнти секс-працівників	13
1.3. Секс-працівники	14
2. ГРОМАДСЬКА ДУМКА І ДУМКА КЛІЄНТІВ ПРО СЕКС-ПРАЦЮ І СЕКС-ПРАЦІВНИКІВ	16
3. РІВЕНЬ ОБІЗНАНОСТІ ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, ПЕРЕДБАЧЕНУ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЗА ОРГАНІЗАЦІЮ, НАДАННЯ ТА КОРИСТУВАННЯ СЕКС-ПОСЛУГАМИ	18

4. СТАВЛЕННЯ ДО ВИДІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ЗА ОРГАНІЗАЦІЮ, НАДАННЯ ТА КОРИСТУВАННЯ СЕКС-ПОСЛУГАМИ	20
СТАВЛЕННЯ ДО ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЇ СЕКС-ПРАЦІ В УКРАЇНІ: НЕОБХІДНІ УМОВИ ТА ОЧІКУВАНІ ЗМІНИ	25
6. АНАЛІЗ ДІЄВОСТІ МЕХАНІЗМУ ПРИТЯГНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	31
ВИСНОВКИ	36

ПОДЯКА

Ця публікація була підготовлена за результатами дослідження «Аналіз ставлення, переваг, можливостей і перешкод декриміналізації секс-праці в Україні». Дослідження було реалізоване Благодійною організацією «Легалайф-Україна» спільно з Аналітичним центром «Соціоконсалтинг» в рамках проєкту «Bridging the Gaps – Sex Work programme» за фінансової підтримки STOP AIDS NOW – Soa Aids Nederland.

БО «Легалайф-Україна», АЦ «Соціоконсалтинг» і автори публікації висловлюють глибоку вдячність усім учасникам процесу за суттєвий вклад у реалізацію цього дослідження:

- **STOP AIDS NOW – Soa Aids Nederland** – за фінансову й інформаційну підтримку, надану для проведення дослідження;
- **співробітникам БО «Легалайф-Україна» і лідерам регіональних ініціативних груп секс-працівників**, які проводили рекрут і опитування секс-працівників, – за відповідальне ставлення до роботи і чітке виконання вимог до збору даних;
- **секс-працівникам і експертам**, які взяли участь у інтерв'ю і фокус-групах – за висловлені цінні думки;
- **співробітникам АЦ «Соціоконсалтинг»** – за підготовку і проведення соціологічного дослідження;
- **співробітникам дослідницької компанії InMind** – за організацію і проведення онлайн-опитування;
- **Дафні Рачок і Анні Токар** – за надання експертної оцінки в підготовці аналітичного звіту за результатами дослідження.

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

АЦ	аналітичний центр
БО	благодійна організація
ВІЛ	вірус імунodefіциту людини
ГІ	глибинні інтерв'ю
ЗПСШ	захворювання, що передаються статевим шляхом
ШВД	шкірно-венерологічний диспансер
КУАП	Кодекс України про адміністративні правопорушення
ЛГБТ	спільнота лесбійок, геїв, бісексуалів і транс-людей
«Легалайф-Україна»	Благодійна організація «Легалайф-Україна»
НУО	неурядова організація
СНІД	синдром набутого імунodefіциту людини
СП	секс-працівники
Центр СНІДу	Центр профілактики й боротьби зі СНІДом
ККУ	Кримінальний кодекс України
ФГ	фокус-група

ВСТУП

Сьогодні Україна переживає одну з найбільш швидко розповсюджуваних і масштабних епідемій ВІЛ у Європі, причому в 60% від усіх нових випадків інфікування передача відбувається статевим шляхом.

Попри роботу НУО, державних установ у рамках Національних програм, які забезпечують доступ до медичних і соціальних послуг, секс-працівники мають недостатній доступ до ВІЛ-сервісів, що включає профілактику, діагностику, лікування ВІЛ і супутніх захворювань.

Як свідчить проведене нами раніше дослідження¹, а також досвід практичної соціальної роботи й документування випадків порушення прав секс-працівників, однією з основних перешкод для зміни ситуації на краще є чинна нормативно-правова база, і, перш за все, криміналізація секс-праці.

Правоохоронні органи після реформи МВС залишаються одним з основних джерел насильства над секс-працівниками (включно з фізичним, економічним та психологічним насильством). Для співробітників правоохоронних органів існування адміністративної відповідальності за заняття проституцією та кримінальної відповідальності за сутенерство й звідництво є основним фактором, що підштовхує їх до насильства та порушення прав людини. Можливість притягнення до відповідальності за свідоме піддання ризику зараження ЗПСШ та ВІЛ часто використовується працівниками правоохоронних органів як інструмент для маніпуляції секс-працівниками, шантажу чи залякування. Секс-працівники не звертаються за допомогою в поліцію через низький рівень довіри та високий рівень корумпованості її співробітників.

Таким чином, декриміналізацію можна розглядати як ефективну стратегію скорочення зловживань з боку поліції та розширення доступу до якісного ВІЛ-сервісу, соціальних та медичних послуг. Однак необхідно комплексно дослідити ситуацію, проаналізувати фактори, що могли б забезпечити стійкі позитивні тенденції, а також оцінити можливі перешкоди на шляху до декриміналізації.

¹ Дослідження «Виявлення бар'єрів у доступі й оцінці якості послуг для секс-працівників, вивчення потреб із метою підвищення ефективності програм зменшення шкоди, профілактики й лікування ВІЛ/СНІДу в Україні». Проведено БО «Легалайф-Україна» спільно з АЦ «Соціоконсалтинг» [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: <https://bitly.su/ZAGHCT>

Перш за все йдеться про об'єктивний аналіз соціальних чинників (позиція самих секс-працівників та їхніх клієнтів, адміністраторів секс-праці, співробітників правоохоронних органів, медичних працівників, громадська думка в цілому).

Саме на останній з цих чинників (негативна громадська думка) посилалися деякі народні депутати, що виступили з законодавчою ініціативою щодо декриміналізації, а пізніше відкликали цей законопроект. Також необхідні переконливі економічні аргументи, спираючись на які, можливо було б сформувану необхідну підтримку процесів декриміналізації серед експертів та суспільства загалом.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Слід приділити увагу концептуалізації основних понять, використаних у цьому дослідженні – **«секс-праця»** та **«декриміналізація секс-праці»**.

Секс-праця – це зайнятість, пов'язана з наданням секс-послуг за винагороду, що є таким само видом трудової діяльності, як і будь-яка інша².

Секс-працівники – це повнолітні люди, які добровільно надають секс-послуги за винагороду.

Декриміналізація – це юридична перекваліфікація частини кримінально караних діянь та переведення їх у розряд адміністративних, дисциплінарних та інших правопорушень або ж правомірних дій. Декриміналізація фактично полягає у вилученні соціально неприйнятного діяння (дії або бездіяльності) з кримінального законодавства³.

Добровільне надання сексуальних послуг за винагороду в Україні є адміністративним правопорушенням та регулюється Кодексом України про адміністративні порушення – КУАП, статтею 181/1 «Заняття проституцією»⁴, тобто не є кримінальним правопорушенням. Отже, для характеристики скасування покарання за добровільне надання подібних послуг окремим суб'єктом використання терміну «декриміналізація» є неправомірним.

Однак якщо розглядати добровільне надання сексуальних послуг не як індивідуальну діяльність окремого суб'єкта, а як комплекс, що передбачає організацію такої діяльності, включно з місцем та умовами для її реалізації, використання терміну «декриміналізація» є прийнятним стосовно організаційного компоненту цієї сфери, тобто, секс-праці.

²Тезаурус термінології гендерних досліджень. – М.: Схід-Захід: Жіночі Іноваційні Проекти. А. А. Денисова. 2003. [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: <https://gender.academic.ru/518/%D0%A1%D0%B5%D0%BA%D1%81-D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0>

³Словник кримінального права. [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: <http://crimpravo.com/slovnky-kryminalne-pravo/dekriminalizatsiya.html>

⁴Юрисконсульт. Народний правовий портал. [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/kuap/8328-181-1.html>

Організація секс-праці та добровільне або примусове залучення до надання сексуальних послуг в Україні вважається кримінальним правопорушенням і регулюється Кримінальним кодексом України ст. 302 «Створення або утримання місць розпусти і звідництво» та ст. 303 «Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією»⁵.

З огляду на вищесказане, в цьому дослідженні:

Декриміналізація секс-праці розглядається як скасування адміністративної відповідальності за добровільне надання секс-послуг повнолітніми особами, а також скасування кримінальної відповідальності третіх осіб, що допомагають в організації секс-роботи, що гарантують її безпеку і т.д. **При цьому втягування в проституцію, торгівля людьми та експлуатація (включаючи злочини, вчинені над неповнолітніми особами) залишаються карані як кримінальні правопорушення**².

Проституція. У цьому дослідженні термін «проституція» використовується на позначення злочинів, пов'язаних із сексуальною експлуатацією та торгівлею людьми (втягування, примус, залучення до проституції, в тому числі неповнолітніх осіб).

⁵Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III (зі змінами та доповненнями станом на 23.11.2018 р.). – [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30418109#pos=1;-77

ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою цього комплексного дослідження стало вивчення соціальних факторів, які можуть сприяти і перешкоджати процесам декриміналізації секс-праці в Україні. До теперішнього часу такого дослідження в Україні не проводилося.

Для досягнення мети дослідження були поставлені такі завдання:

- з'ясувати громадську думку про секс-працю і ставлення до повнолітніх людей, котрі добровільно вибирають цю діяльність як основний або додатковий вид заробітку;
- визначити рівень обізнаності та ставлення до чинних законодавчих норм у цій сфері;
- визначити рівень обізнаності та ступінь підтримки процесу декриміналізації секс-праці;
- проаналізувати витрати держави на утримання системи протидії секс-індустрії, оцінити її ефективність, оцінити економічну ефективність від декриміналізації секс-праці.

У рамках дослідження, в 5 географічних регіонах України:

- опитано **800** осіб віком від 18 до 60 років;
- проведені інтерв'ю методом «віч-на-віч» із **200** секс-працівниками (14 чоловіків і 186 жінок);
- проведено онлайн-опитування **100** клієнтів – користувачів секс-послуг у віці 18–60 років (96 чоловіків і 4 жінки);
- проведені глибинні інтерв'ю з **20** експертами (правозахисники, медичні працівники, співробітники поліції, адміністратори секс-працівників);
- подано понад **160** запитів на отримання інформації від Міністерства юстиції України, Національної поліції України, Державної судової адміністрації України, адміністративних комісій при виконавчих комітетах обласних, міських, районних рад, МБФ «Альянс громадського здоров'я».

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Тип дослідження. Це дослідження об'єднує два види збору та аналізу даних:

1. **Кабінетне дослідження** включає збір, вивчення, систематизацію та аналіз даних, необхідних для аналізу дієвості механізму притягнення до адміністративної відповідальності за надання секс-послуг і оцінки економічної ефективності декриміналізації секс-праці.
2. **Операційне дослідження.** На підставі отриманих якісних і кількісних соціологічних даних проаналізовано ставлення і готовність населення, надавачів та отримувачів секс-послуг до процесів декриміналізації, включаючи готовність секс-працівників офіційно реєструвати свою діяльність і сплачувати податки.

Методи збору соціологічної інформації

Дослідження передбачало використання кількісного і якісного методів збору емпіричної інформації.

1. Структуровані інтерв'ю методом «віч-на-віч» із населенням

Вибірка: національна, багатоступенева, стратифікована з використанням квотного методу відбору респондентів на останньому етапі. Дотримання квоти здійснювалося за двома параметрами: стать і вік. Вибірка репрезентативна для генеральної сукупності.

Генеральна сукупність: населення всіх типів міст України, а також сільської місцевості у віці від 18 до 60 років.

Вибіркова сукупність: охоплено 800 осіб, які представили населення п'яти основних регіонів України, пропорційно їх питомій вазі генеральної сукупності.

Вибірка була реалізована у Дніпропетровській, Одеській, Херсонській, Полтавській, Тернопільській, Волинській, Київській областях та м.Києві.

2. Структуровані інтерв'ю методом «віч-на-віч» із секс-працівниками

Вибірка: національна, представницька. Опитування секс-працівників охоплює такі міста: Кривий Ріг, Вінниця, Миколаїв, Житомир, Маріуполь, Черкаси, Золотоноша, Харків, Львів, Червоноград, Полтава, Київ.

Вибіркова сукупність: 200 респондентів цієї цільової групи, які мали досвід надання секс-послуг упродовж останніх 12 місяців.

3. Онлайн-опитування клієнтів – користувачів секс-послугами

Набір потенційних респондентів опитування здійснювався через онлайн-панель InMind, яка налічує понад 30 000 учасників. Після скринінгового відбору учасниками онлайн-опитування стали 100 респондентів у віці 18–60 років, які користувалися секс-послугами за винагороду протягом останніх трьох років.

4. Глибинні інтерв'ю з експертами:

- співробітники правозахисних НУО;
- медичні працівники (лікарі-фахівці: дерматовенеролог, гінеколог, інфекціоніст);
- співробітники поліції (ті, хто досі працюють або вийшли на пенсію не більше трьох років тому);
- адміністратори секс-працівників («мамочки», сутенери).

Опитування експертів проводилося в містах: Київ, Біла Церква, Полтава, Миколаїв, Львів.

Усього опитано 20 експертів.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РЕСПОНДЕНТІВ

1.1. Населення України. Всього було опитано 800 осіб віком від 18 до 60 років.

Серед опитаного населення чоловіки склали 48%, жінки – 52%, що в цілому і в кожній із вікових груп відповідає розподілу населення України у віці від 18 до 60 років.

Співвідношення між опитаними міськими (69%) і сільськими (31%) жителями пропорційне розподілу населення за типом поселення.

Вікові групи наповнені статистично рівномірно: 25–26% серед респондентів у віці 18–19 і 30–39 років, а також по 22% серед 40–49-річних і тих, кому 50 років і більше.

67% опитаних перебувають у шлюбі (56% – в офіційному, 11% – у цивільному), 16% респондентів ніколи не були в шлюбі, 13% – розлучені (з них 10% – офіційно), 3% – вдівці або вдови, 1% – мають постійних партнерів (у шлюбі або хлопця/дівчину), але живуть окремо (рис. 1.1.1).

Рис. 1.1.1. Сімейний стан респондентів, %

Половина респондентів оцінили своє матеріальне становище як «середнє» – «можуть дозволити собі основні товари й послуги, але

заощаджувати не вдається», 39% опитаних «вистачає тільки на найнеобхідніше, змушені економити», 4% респондентам «бракує коштів навіть на предмети першої необхідності», й лише 5% опитаних вказали, що вони «ні в чому собі не відмовляють, мають заощадження» (рис. 1.1.2).

Рис. 1.1.2. Оцінка респондентами свого матеріального становища, %

Таким чином, вибірка сукупність відображає об'єкт дослідження (населення України) за основними соціально-демографічними і територіальним характеристикам. Це дає підстави розглядати розподіл відповідей респондентів як достовірне відображення громадської думки.

1.2. Клієнти секс-працівників. Усього було опитано 100 респондентів віком від 18 до 60 років, в т. ч. 96 чоловіків і 4 жінки.

Половина опитаних належать до вікової групи 26–35 років, ще чверть (24%) – 36–45 років. Молоді віком до 25 років і представників старшої вікової групи (46–60 років) серед респондентів виявилось менше: 15% і 11% відповідно.

Половина (49%) опитаних користуються секс-послугами досить регулярно: раз на 2–3 місяці або частіше, інші – епізодично, в т.ч. 35% – 1 раз на рік або навіть рідше, 16% – приблизно раз на пів року (рис. 1.2.1). При цьому жінки вказали, що користуються послугами секс-працівників раз на 2–3 місяці або навіть частіше.

Розподіл відповідей на питання про останній випадок користування секс-послугами також підтверджує досить регулярний характер звернення до секс-працівників більшості опитаних клієнтів (рис. 1.2.2).

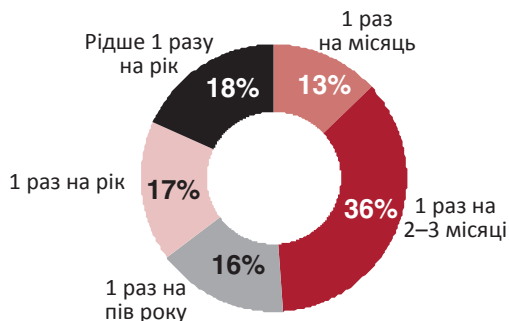

Рис. 1.2.1. Частота користування секс-послугами серед опитаних клієнтів, %

Рис. 1.2.2. Розподіл відповідей клієнтів секс-працівників на питання: «Коли Ви востаннє користувалися секс-послугами за винагороду?», %

1.3. Секс-працівники. Всього було опитано 200 осіб, 14 чоловіків і 186 жінок секс-працівників, які переважно проживають в обласних центрах та інших містах.

Серед опитаних секс-працівників близько третини – молодь віком 19-29 років (27%), 36% – 30–35-річних, чверть – 36–40-річних (21%), 16% – старші 40 років (рис. 1.3.1).

Більшість опитаних секс-працівників мають середню (35%) та середню спеціальну освіту (33%). У кожного четвертого – неповна вища або вища освіта (відповідно 10% і 11%), а ще 11% опитаних секс-працівників мають початкову (менше 9 класів) або неповну середню освіту (відповідно 5% і 6%) (рис. 1.3. 2).

Рис.1.3.1. Розподіл опитаних секс-працівників за віком, %

Рис. 1.3.2. Розподіл опитаних секс-працівників за рівнем освіти, %

Більшість секс-працівників (78%) – самотні люди, в т. ч. 34% ніколи не були в шлюбі, 32% – розлучені. Тільки 22% опитаних проживають із постійним партнером, перебуваючи в шлюбі – офіційному (7%) або цивільному (15%). 9% опитаних, перебуваючи в шлюбі, проживають із партнером окремо, 3% секс-працівників – вдови (рис. 1.3.3).

У 42% опитаних є неповнолітні діти: як правило, один (26,5%) або двоє (12,5%) дітей, хоча в 4-х чоловік є троє дітей, а у 2-х – четверо дітей (рис. 1.3.4).

Рис. 1.3.3. Сімейний стан секс-працівників, %

Рис. 1.3.4. Наявність у секс-працівників дітей віком до 18 років, %

Для 75% опитаних жінок і чоловіків, які надають сексуальні послуги за винагороду, ця робота є основним джерелом доходу (рис. 1.3.5).

Стаж секс-працівників у цій сфері діяльності варіюється в межах від одного року до одинадцяти і більше років (рис. 1.3.6).

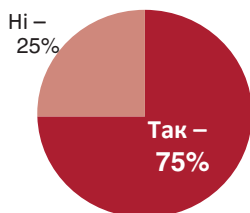
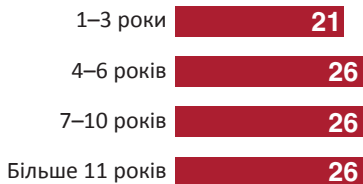

Рис. 1.3.5. Секс-праця як основне джерело заробітку респондентів, %

Не хочу відповідати ☐

Рис. 1.3.6. Стаж секс-праці респондентів, %

За останній рік до адміністративної відповідальності за надання сексуальних послуг притягалися 30% секс-працівників, переважно 1–2 рази (21% з тих, хто притягувався). Досвід притягнення до кримінальної відповідальності має 13% опитаних, з них 81% залучалися один раз.

2. ГРОМАДСЬКА ДУМКА І ДУМКА КЛІЄНТІВ ПРО СЕКС-ПРАЦЮ І СЕКС-ПРАЦІВНИКІВ

Вивчення громадської думки починалося з визначення ставлення населення до дефініцій «секс-праця» і «секс-працівники». Респондентів запитали, чи згодні вони з таким твердженням:

«Добровільне надання сексуальних послуг за винагороду повнолітніми людьми можна вважати секс-працею, а людей, що надають такі послуги – секс-працівниками».

НАСЕЛЕННЯ: Дві третини населення (63%) погодилися з цим твердженням, 13% – не змогли визначитися, обравши варіант відповіді «важко відповісти», 24% – не погодилися.

При цьому більше половини опитаних із числа загального населення (51%) лояльно ставляться до повнолітніх секс-працівників, у т. ч. нейтрально (28%) або позитивно, з розумінням (23%).

Засуджують людей, які надають секс-послуги за гроші, 46% респондентів.

КЛІЄНТИ. Серед опитаних клієнтів секс-працівників частка тих, хто згоден із твердженням, трохи вища, ніж серед загального населення, та склала 73%. Тільки 5% клієнтів відповіли негативно, обґрунтовуючи свою відповідь тим, що надання секс-послуг – це не робота, а спосіб життя, отримання задоволення, а також тим, що секс-працівники не платять податки (рис. 2.1).

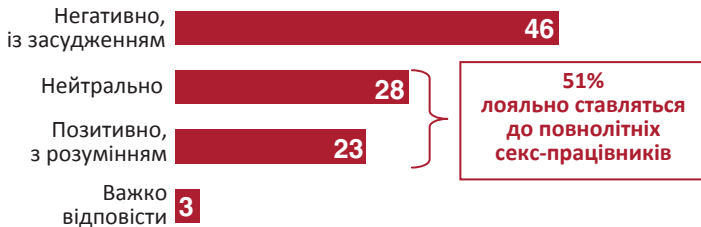

Рис. 2.1. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Як Ви ставитеся до повнолітніх людей (незалежно від їхньої статі), які добровільно надають секс-послуги за винагороду в Україні?», %

При цьому негативне ставлення до секс-працівників більш властиве жінкам (57%), ніж чоловікам (34%), а також людям, старшим 40 років.

Що стосується ставлення населення до добровільної та/або примусової секс-праці неповнолітніх, то, незалежно від статі й віку респондентів, українці вважають неприйнятною будь-яку форму участі в секс-праці неповнолітніх: 91% респондентів негативно ставляться до добровільного надання ними секс-послуг і 95% – до втягування або примусу неповнолітніх до секс-праці.

Ставлення до втягування або примусу повнолітніх осіб до надання секс-послуг також переважно негативне (87%) незалежно від віку і статі опитаних.

3. РІВЕНЬ ОБІЗНАНОСТІ ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, ПЕРЕДБАЧЕНУ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЗА ОРГАНІЗАЦІЮ, НАДАННЯ ТА КОРИСТУВАННЯ СЕКС-ПОСЛУГАМИ

Табл. 3.1. Рівень поінформованості респондентів про чинне законодавство у сфері регулювання секс-праці і ставлення до чинних норм регулювання сфери секс-послуг, % правильних відповідей у кожній із груп опитаних

Існування норми у правовому полі України		Населення	Клієнти секс-працівників	Секс-працівники
Покарання за користування секс-послугами (клієнта)	Немає покарання	65	55	84
Покарання для повнолітніх людей, які добровільно надають секс-послуги за винагороду	Є, у вигляді штрафу	42	41	91
Покарання за організацію надання секс-послуг (для сутенерів, власників борделів)	Є, у вигляді штрафу	22	19	2
	Є, у вигляді позбавлення волі	52	65	90
Покарання за втягування чи примушення особи до надання секс-послуг	Є, у вигляді позбавлення волі	61	80	85

Користування секс-послугами

Більшість секс-працівників (84%) знає про відсутність покарання для клієнтів за користування секс-послугами. А ось серед клієнтів 27% (майже третина опитаних) вважають, що користування секс-послугами може потягти за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу, і 8% – кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі (рис. 3.1).

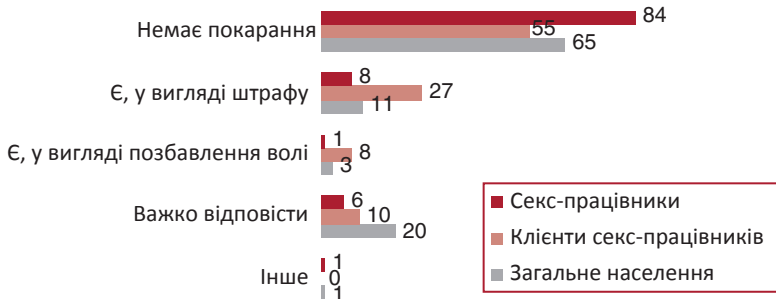

Рис. 3.1. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Чи існує зараз в українському законодавстві покарання за користування секс-послугами (покарання для клієнта)?», %

Добровільне надання повнолітніми особами секс-послуг за винагороду

Найбільш обізнаними про адміністративну відповідальність для повнолітніх людей, які надають секс-послуги, є секс-працівники: 91% дали правильну відповідь.

Частка правильних відповідей клієнтів секс-працівників на питання про наявність покарання за надання платних секс-послуг збігається з показником для загального населення (41% і 42% відповідно).

При цьому респонденти з числа загального населення частіше за інших схильні думати, що за цей вид діяльності не передбачено жодного покарання (33% проти 17% серед користувачів секс-послугами і 5% – серед секс-працівників) (рис. 3.2).

Таким чином, найбільш високий ступінь поінформованості про види відповідальності за організацію, надання та користування комерційними секс-послугами спостерігається у секс-працівників, серед яких частка правильних відповідей складає 84-92% залежно від тієї чи іншої правової норми.

Рівень поінформованості про чинні правові норми загального населення і користувачів секс-послуг коливається від середнього до вище середнього (серед населення частка правильних відповідей становить 42–74%; серед користувачів секс-послуг – 41–84% залежно від тієї чи іншої правової норми).

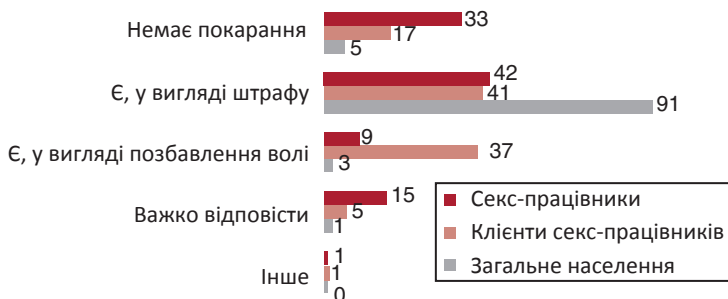

Рис. 3.2. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Чи існує зараз в українському законодавстві покарання за надання секс-послуг для повнолітніх людей, які добровільно надають такі послуги?», %

При цьому і населення, і клієнти секс-працівників виявилися найменш обізнаними про передбачену чинним законодавством відповідальність для повнолітніх осіб, які добровільно надають секс-послуги (41 і 42% відповідно).

4. СТАВЛЕННЯ ДО ВИДІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ЗА ОРГАНІЗАЦІЮ, НАДАННЯ ТА КОРИСТУВАННЯ СЕКС-ПОСЛУГАМИ

Про ставлення до передбачених законодавством видів відповідальності за ту чи іншу діяльність у сфері надання секс-послуг свідчать відповіді респондентів щодо можливості його зміни – посилення або послаблення.

Половина опитаних із числа загального населення (53%) задоволені правовою нормою, згідно з якою відсутнє покарання для клієнтів (рис. 4.1).

Ця точка зору більш популярна серед чоловіків (61%), ніж серед жінок (46%) і серед респондентів, які лояльно ставляться до секс-праці (72% проти 43% серед негативно налаштованих). Також, чим молодші респонденти, тим більше вони підтримують цю норму: від 59% серед 18–29-річних до 44% серед тих, кому 50 років і більше.

Переважає більшість секс-працівників (94%) виступає проти правової відповідальності клієнтів за користування секс-послугами (рис. 4.1).

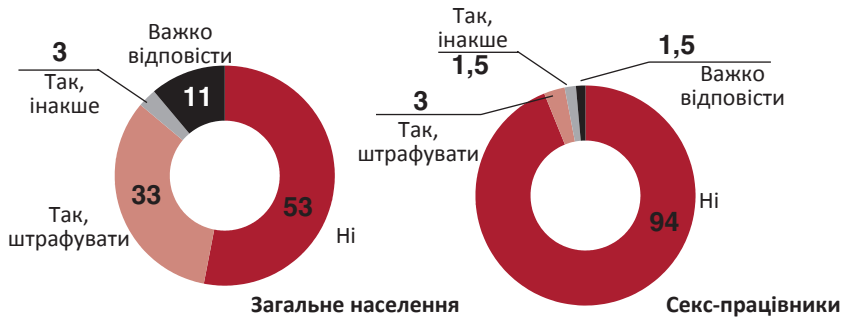

Рис. 4.1. Розподіл відповідей респондентів залежно від їхньої категорії на питання «На Вашу думку, чи потрібно карати клієнта за користування секс-послугами?», %

Що стосується покарання за організацію надання секс-послуг, то переважна більшість населення (81%) схвалюють передбачене законодавством покарання для сутенерів, власників борделів за організацію надання секс-послуг. При цьому 44% респондентів вважають, що кримінальну відповідальність за такі дії потрібно посилити, а 37% – залишити без змін (рис. 4.2). Більш активно підтримують посилення відповідальності за організацію надання секс-послуг респонденти, які негативно ставляться до секс-праці – 53% (серед тих, хто ставиться лояльно, таких – 36%).

Тільки 11% респондентів висловилися за скасування або зменшення покарання для сутенерів, власників борделів за організацію надання секс-послуг. Серед тих, хто «за» скасування цієї відповідальності, переважає лояльне ставлення до секс-праці – 13% (серед тих, хто ставиться негативно – 1%).

На відміну від громадської думки, секс-працівники (53%) та їхні клієнти (58%) більшою мірою виступають за скасування або зменшення покарання для організаторів секс-послуг (проти 11% – серед загального населення).

При цьому 26% опитаних секс-працівників та 16% тих, хто користується їхніми послугами, не бачать потреби в будь-яких поправках до чинної законодавчої норми, вважаючи за доцільне залишити її в незмінному вигляді, і 12–13% вибрали варіант відповіді «важко відповісти». Незначна частка секс-працівників (10%) та їхніх клієнтів (13%) підтримали пропозицію про посилення відповідальності за організацію надання секс-послуг (рис. 4.2).

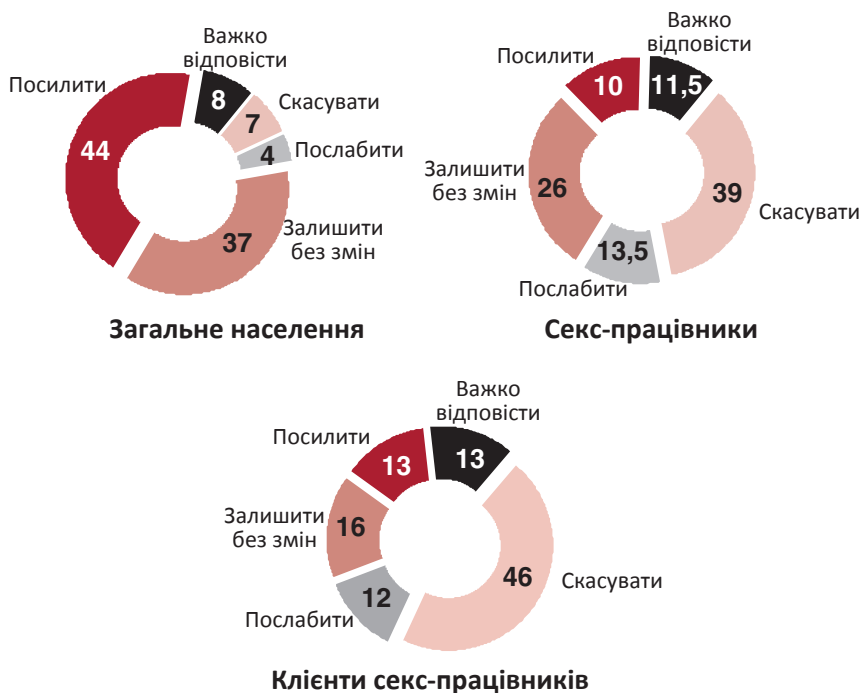

Рис. 4.2. Розподіл відповідей респондентів залежно від їхньої категорії на питання «На Вашу думку, покарання за організацію надання секс-послуг потрібно ...?», %

Щодо покарання за втягнення особи або примушення її до надання сексуальних послуг нагадаємо, що сьогодні передбачена кримінальна відповідальність із позбавленням волі від трьох до п'ятнадцяти років згідно з частинами ст. 303 Кримінального Кодексу України⁶. Переважна більшість (88%) респондентів із числа загального населення підтримують наявність покарання за примушування чи втягнення у секс-працю. При цьому кожен другий респондент (54%) вважає, що цю норму слід посилити (рис. 4.3).

⁶ Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III (зі змінами та доповненнями станом на 23.11.2018 р.). – [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30418109#pos=1;-77

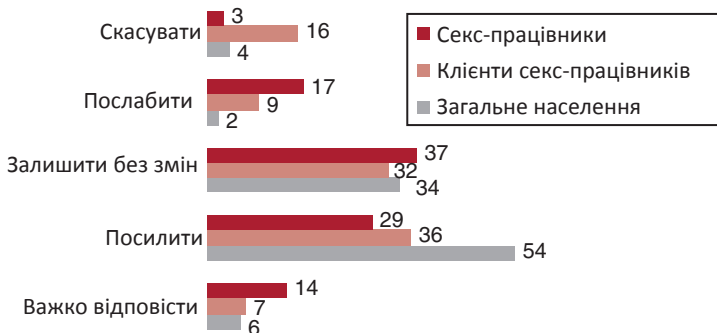

Рис. 4.3. Розподіл відповідей респондентів на запитання «На Вашу думку, покарання за втягнення або примус до надання секс-послуг потрібно ...?», %

СТАВЛЕННЯ ЕКСПЕРТІВ ДО ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Ставлення експертів до чинного законодавства у сфері регулювання секс-послуг безпосередньо залежить від роду їхньої діяльності та обізнаності про нього. В ході проведення глибинних інтерв'ю з'ясувалося, що менш обізнаними про законодавство у цій сфері є медики. Однак, незважаючи на це, практично всі експерти вважають адміністративне покарання за надання секс-послуг, передбачене чинним законодавством (ст.181), – неефективним. На думку експертів, це відбувається з ряду причин, основними з яких є:

- корупція у правоохоронних органах:

«Про яку ефективність може йтися, якщо все вирішує певна сума грошей і зв'язки у певних колах. З приводу залучення і примушення, особисто я проти такого, я вважаю, що у цій сфері повинні бути люди, які добровільно і свідомо надають секс-послуги»
(адміністратор секс-праці);

«Я думаю, що не надто ефективно, тому що усе вирішується за гроші. Прийняли повію – посадили – заплатили – відпустили..., тому що це адміністративне правопорушення – вона заплатила штраф і все» (представник поліції, м.Київ).

Як відзначали експерти, в більшості випадків адміністратори «вирішують» питання з поліцією на місці, не доводячи справу до суду:

«... слава Богу, моїх дівчаток не чіпають, тому що всі питання вирішує певна сума грошей і ці питання вирішую тільки я» (адміністратор секс-праці);

- недосконала (застаріла) законодавча база. Про це частіше за інших говорили представники НУО в силу специфіки своєї діяльності (правозахисної). Через те, що законодавство України спирається на старі радянські підходи до проституції як до негативного соціального явища, небезпечного для суспільства, з каральними і дискримінаційними заходами, сьогодні вважати його ефективним, на думку експертів, не можна:

«Я вважаю чинне законодавство дискримінаційним і неефективним. Замість того, щоб займатися допомогою й надавати рівні права і можливості для всіх, ми маємо те, що маємо... На практиці це законодавство найчастіше використовується правоохоронними органами просто для певної стигматизації цієї категорії, коли під загрозою покарання правоохоронці отримують якусь вигоду для себе» (представник НУО);

- відсутність дієвих заходів. Адміністративне покарання у вигляді штрафу в розмірі від 85 до 175 грн, згідно з чинним законодавством, не є для секс-працівників серйозним бар'єром для надання секс-послуг.

Практично всі експерти переконані в тому, що чинне законодавство щодо добровільного надання секс-послуг треба міняти, але не «заборонними методами». При цьому адміністратори секс-праці та представники НУО частіше за інших експертів вважають, що покарання за добровільне надання секс-послуг потрібно скасувати, залишивши людині право вибору: займатися цим чи ні.

Що стосується залучення або примусу до надання секс-послуг, особливо неповнолітніх, сексуального рабства, то, на думку експертів, чинне законодавство цілком може бути ще суворішим:

«Якщо виникає доказ про сексуальне рабство, то в таких випадках покарання має бути більш суворим. Вартує розглядати питання ширше, говорити про відповідальність зараження, примусу до надання сексуальних послуг, про втягнення неповнолітніх» (представник поліції, м. Львів).

5. СТАВЛЕННЯ ДО ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЇ СЕКС-ПРАЦІ В УКРАЇНІ: НЕОБХІДНІ УМОВИ ТА ОЧІКУВАНІ ЗМІНИ

5.1. СТАВЛЕННЯ ДО ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЇ СЕРЕД ЗАГАЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ, СЕКС-ПРАЦІВНИКІВ І КЛІЄНТІВ

72% КЛІЄНТІВ позитивно поставилися до можливості декриміналізації секс-праці.

93% СЕКС-ПРАЦІВНИКІВ зацікавлені у скасуванні покарання за добровільну секс-працю.

Навпаки, ставлення населення України до декриміналізації секс-праці переважно негативне, про що заявили 52% респондентів.

Чверть опитаних займає нейтральну позицію в цьому питанні (24%) і лише кожен п'ятий (19%) позитивно ставиться до ідеї декриміналізації (рис. 5.1.1).

Рис. 5.1.1. Ставлення населення до скасування покарання за добровільне надання повнолітніми людьми сексуальних послуг за винагороду, %

Серед прихильників декриміналізації секс-праці (відповіді «радше підтримую», «позитивно») переважають чоловіки (36% проти 14% серед жінок) і ті, хто лояльно ставиться до сфери надання секс-послуг (33% проти 5% серед негативно налаштованих).

Противниками декриміналізації секс-праці (відповіді «радше негативно», «негативно») частіше виступають жінки (58% проти 44% серед чоловіків), а також люди віком від 30 років і старші (47-56% проти 40% серед 18–29-річних).

Примітно, що серед респондентів, які спочатку задекларували своє ставлення до секс-праці як лояльне (тобто обрали варіанти відповідей «позитивно» або «нейтрально», відповідаючи на питання про ставлення до добровільного надання сексуальних послуг за винагороду повнолітніми людьми) немає єдиної думки про відносно гіпотетичну декриміналізацію секс-праці в Україні. Думка респондентів цієї категорії розділилася на три рівні групи: позитивно, нейтрально і негативно в межах 30-33%. Тоді як респонденти з негативним ставленням до секс-праці в переважній більшості (74%) висловилися проти її декриміналізації (18% – «нейтрально», 5% – «за»).

Табл. 5.1.1

Ставлення експертів до можливості декриміналізації секс-праці в Україні

Категорія експертів	Позитивно	Негативно
Представник правозахисної НУО	5	–
Адміністратор секс-праці	3	2
Лікар шкірно-венерологічного диспансеру	2	3
Представник поліції	3	2
Всього	13	7

На думку прихильників декриміналізації, вона повинна торкнутися не тільки секс-працівників, а й тих, хто організовує цю сферу діяльності (адміністраторів/«мамочок», охоронців і т.п.).

Що стосується противників декриміналізації, то причини їхнього негативного ставлення до цього такі:

- адміністратори (сутенери, «мамочки») перш за все бояться залишитися без роботи і основного джерела доходу;
- медики побоюються неконтрольованого зростання ЗПСШ;
- співробітники поліції побоюються, що скасування покарання за сутенерство сприятиме залученню до секс-бізнесу (в т.ч. неповнолітніх осіб) і торгівлі людьми, що зробить його ще більш кримінальним.

5.2. НЕОБХІДНІ УМОВИ ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЇ

На питання «Як ви вважаєте, за яких умов варто скасувати покарання за добровільне надання повнолітніми людьми секс-послуг за винагороду?» висловились категорично проти, обравши відповідь «не можна скасовувати ні за яких умов» 41% респондентів із загального населення та лише 3% з числа клієнтів.

За скасування покарання без будь-яких умов висловилися 6% респондентів із загального населення та 10% клієнтів.

Частина респондентів із числа загального населення та клієнтів (близько 40% та близько 80% відповідно) готова підтримати декриміналізацію секс-праці в Україні за певних умов (рис. 5.2.1).

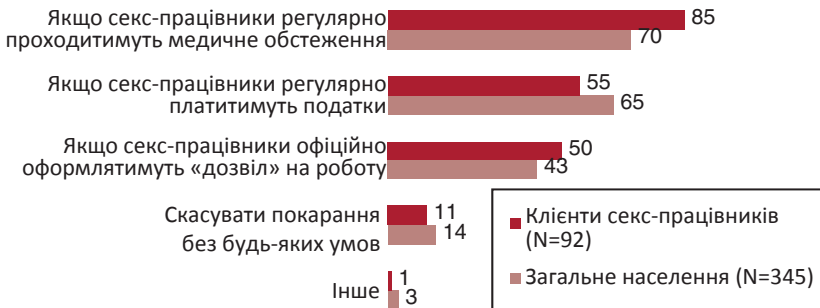

Рис. 5.2.1. Розподіл відповідей респондентів на питання «Як ви вважаєте, за яких умов варто скасувати покарання за добровільне надання повнолітніми людьми секс-послуг за винагороду?», % (сума відповідей перевищує 100%, оскільки респондент міг обрати декілька варіантів відповіді)

Серед експертів думки розділилися:

- правозахисники та адміністратори секс-праці виступають за декриміналізацію без втручання в цей процес держави;
- медики та представники поліції вважають, що держава повинна відігравати активну роль у регуляції сфери секс-праці.

5.3. МОЖЛИВІ ЗМІНИ ТА ОЧІКУВАННЯ ВІД ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЇ

Згідно з отриманими даними, громадська думка щодо можливих змін у сфері надання секс-послуг як наслідку декриміналізації секс-праці є неоднозначною. Досить великим є відсоток (в межах 13-21% залежно від оціночного критерію) тих, хто не зміг визначитися (варіант відповіді «не знаю» або «важко відповісти») (рис. 5.3.1).

Рис. 5.3.1. Думка населення про можливі зміни, що стосуються сфери секс-праці, за умови скасування покарання за добровільне надання повнолітніми людьми секс-послуг за винагороду, %

Серед опитаних клієнтів 70% вказали хоча б одну з можливих позитивних змін як наслідок декриміналізації секс-праці. На їхню думку, внаслідок декриміналізації секс-праці «знизиться ризик для здоров'я», «підвищиться рівень безпеки користування секс-послугами».

93% секс-працівників покладають на декриміналізацію великі надії (лише 1% респондентів цієї цільової групи вважає, що процес декриміналізації секс-праці «нічого не змінить»). Для більшості опитаних секс-працівників умовний рейтинг очікуваних змін у разі декриміналізації секс-праці виглядає так:

- безпечніші умови роботи та зменшення ризиків насильства (74%);
- правовий захист з боку поліції (67%), а також суду та прокуратури (64%);
- зниження рівня стигматизації та самостигматизації (58% – «перестану турбуватися про можливе розголошення зайнятості в секс-праці», 53% – «стану більш впевненою в собі, підвищиться самооцінка»);
- зменшення ризиків для здоров'я, в тому числі інфікування ВІЛ/ЗПСШ (49%);
- можливість обирати умови спілкування з клієнтами (44%) та можливість «без остраху звертатися до лікаря за лікуванням/консультацією» (44%).

77% секс-працівників після декриміналізації готові в разі необхідності звертатися за допомогою до таких служб:

- медичні заклади (76%);
- правоохоронні органи (70%);
- громадські організації (63%);
- соціальні служби (60%).

Сьогодні, в умовах криміналізації, 52% секс-працівників у разі виникнення тих чи інших проблем ні до кого не звертаються за допомогою, називаючи такі причини:

- страх перед розголошенням характеру їхньої роботи;
- впевненість, що ніхто не стане їм допомагати;
- переконання в тому, що секс-працівники самі винні у своїх проблемах.

Табл. 5.3.1

Готовність секс-працівників у разі скасування покарання за надання секс-послуг за винагороду впроваджувати практики країн із легалізованою секс-працею

	Респондентів	%
Зареєструватися як приватний підприємець та платити податки відповідно до трудового та податкового законодавства з отриманням соціальних гарантій		
Так	117	59
Ні	56	28
Важко відповісти	27	13
Працювати за наймом на домовлених з роботодавцем умовах і за домовленим графіком праці		
	Респондентів	%
Так	85	43
Ні	75	38
Важко відповісти	40	19
Регулярно проходити обов'язкове медичне обстеження		
	Респондентів	%
Так	182	91
Ні	15	8
Важко відповісти	3	1
Бути членом профспілкового комітету секс-працівників		
	Респондентів	%
Так	126	63
Ні	46	23
Важко відповісти	28	14

У разі скасування покарання за секс-працю та можливого запровадження державою певних умов для регулювання сфери секс-послуг, 91% секс-працівників заявили про свою готовність проходити «регулярне обов'язкове медичне обстеження». Зареєструватися як приватний підприємець та платити податки відповідно до трудового та податкового законодавства з отриманням соціальних гарантій готові 59%. Стати членом профспілкового комітету секс-працівників готові 63%. А от працювати за наймом на домовлених з роботодавцем умовах і за домовленим графіком праці погоджуються менше половини опитаних – 43% (табл. 5.3.1).

6. АНАЛІЗ ДІЄВОСТІ МЕХАНІЗМУ ПРИТЯГНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Чинне законодавство України передбачає залучення людей, причетних до сфери секс-послуг, до адміністративної або кримінальної відповідальності.

До адміністративної відповідальності згідно зі ст. 181.1 Кодексу України про адміністративні правопорушення притягуються особи, викриті в занятті проституцією.

Механізми залучення до адміністративної відповідальності за заняття проституцією виглядають так:

1. Органи поліції виявляють і фіксують факт заняття проституцією. Після цього:

а) органи поліції на місці правопорушення виносять постанову про притягнення до адміністративної відповідальності з винесенням попередження або накладанням штрафу;

б) протокол разом з усіма матеріалами справи про адміністративне правопорушення направляється в адміністративну комісію на розгляд і винесення рішення.

2. Адміністративна комісія розглядає справу про адміністративне правопорушення та виносить постанову про притягнення до адмінвідповідальності з винесенням попередження або накладанням штрафу або ж виносить постанову про закриття провадження. Якщо правопорушник добровільно не сплачує штраф, постанова про стягнення штрафу передається до державної виконавчої служби.

3. Державна виконавча служба ініціює провадження з виконання постанови про стягнення штрафу та примусово стягує штраф.

Кримінальна відповідальність передбачена за створення або утримання місць розпусти, звідництва (ст. 302 Кримінального кодексу України) і сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією (ст. 303 Кримінального кодексу України). При цьому механізм притягнення до кримінальної відповідальності набагато ширший і складніший у порівнянні з механізмом залучення до адміністративної відповідальності.

6.1. Для оцінки дієвості механізму залучення секс-працівників до адміністративної відповідальності ми проаналізували відповідні результати діяльності органів поліції, адміністративних комісій та державної виконавчої служби. Для цього були розіслані інформаційні запити до відповідних органів державного управління

Слід зазначити, що на наші запити дали відповідь не всі адмінкомісії. Так, на 155 запитів нам прийшло 114 відповідей (73,5%). Причини ігнорування органами місцевої влади вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації» нам невідомі. Вони можуть свідчити або про низьку виконавчу дисципліну чиновників місцевих органів влади, або про неякісне ведення, чи неведення взагалі відповідного обліку.

Крім того, у відповідях органів місцевого самоврядування міститься інформація, яка свідчить про низьку компетентність і непрофесіоналізм як поліцейських, так і чиновників, уповноважених організовувати роботу адміністративних комісій при виконкомах органів місцевого самоврядування, а також приймати рішення у складі цих комісій і вести облік результатів їх діяльності.

Наприклад, у відповіді начальника юридичного відділу Херсонської міської ради зазначено, що в 2016–2018 роках на розгляд адмінкомісії цієї ж міськради надійшло 24 протоколи. Всі вони були розглянуті і на винних накладено стягнення у вигляді штрафів, з яких один був сплачений. При цьому на примусове стягнення штрафів направлено 24 постанови. Тобто навіть добровільно сплачений штраф направлений на примусове стягнення.

Незрозуміла ситуація з обліком адміністративних правопорушень органами Національної поліції України. Так, за інформацією Департаменту боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, Національної поліції України в період з початку 2016 року і до листопада 2018 року було виявлено **4480 адміністративних правопорушень**, передбачених ст. 181.1 КУАП (заняття проституцією), розглянуто **2267** таких правопорушень, з них **розглянуто органами поліції 1079 і Адміністративними комісіями – 453.**

Із зазначеного випливає декілька питань:

1. Чому різниця між кількістю виявлених (**4480**) і розглянутих правопорушень (**2267**) становить **2213** або **50,6%** від виявлених?
2. Чи всі ці 2213 правопорушень не розглядалися на підставі ст. 247 КУАП, яка містить перелік обставин, що виключають провадження у справах про адміністративні правопорушення?
3. КУАП передбачає, що справи про адмінправопорушення, передбачені ст. 181.1 КУАП (заняття проституцією) можуть розглядати виключно Адміністративні комісії при виконкоммах органів місцевого самоврядування (ст. 218 КУАП) або органи Національної поліції (ст. 222 КУАП). Хто розглядав **735** справ (**32,4%** від загального числа розглянутих справ) про правопорушення, передбачені ст. 181.1 КУАП (заняття проституцією), якщо загальна їх кількість склала 2267, органами поліції розглянуто **1079**, а Адміністративними комісіями – 453? 2267 (загальна кількість справ) – (**1079 + 453**) (сума справ, розглянутих поліцією і адмінікомісіями) = **735** (залишок нерозглянутих справ).
4. Чи може ця різниця в показниках бути непрямым свідченням корупційних проявів у діяльності органів поліції?

У ході порівняння інформації про кількість адміністративних правопорушень, передбачених ст. 181.1 КУАП (заняття проституцією), було виявлено істотну невідповідність між даними Національної поліції і даними, наданими Адміністративними комісіями. Дані цих джерел помітно відрізняються. Так, інформація адміністративних комісій Вінницької, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Одеської, Рівненської, Сумської, Херсонської областей та міста Києва свідчить, що в 2016 році цими органами було накладено стягнень (попереджень і штрафів разом узятих) більше, ніж загальна кількість розглянутих адмінматеріалів, дані щодо яких були надані Національною поліцією.

У 2017 році аналогічна невідповідність даних відзначається по Вінницькій, Одеській, Рівненській, Сумській, Тернопільській та Харківській областях. У 2018 році – по Одеській, Полтавській, Сумській та Харківській областях.

6.2. АНАЛІЗ РЕСУРСІВ

Як видно з вищесказаного, в Україні немає централізованої й чіткої системи обліку та контролю за організацією та результативністю роботи з протидії та притягнення до адміністративної відповідальності за заняття проституцією.

При цьому задіяні такі ресурси:

1. Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, та його територіальні підрозділи. Загальна чисельність співробітників цих підрозділів, за інформацією Національної поліції, – 372.

Розмір їхньої заробітної плати у відповіді на наш запит не був розкритий. Самостійно його також не можна визначити через те, що крім чітко визначених постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 988 «Про грошове утримання поліцейських Національної поліції» окладу за звання, посадового окладу та надбавки за вислугу років, існують надбавки, доплати і премії, встановлювані керівництвом органів Національної поліції.

За даними ЗМІ, витрати платників податків складають:

372 ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

**від 27,6 млн грн в 2015 р
до 42 млн грн в 2019 р**
зарплата без надбавок і премій

2. Адміністративні комісії, в кожному з яких в середньому входить 10 осіб.

За інформацією, отриманою від Адміністративних комісій:

**155
АДМІНКОМІСІЙ
БЛИЗЬКО 1500-1600
ЛЮДЕЙ**

**Понад 220 тис. грн на рік
на забезпечення діяльності**

3. Державна виконавча служба. На наш запит щодо задіяних з їхнього боку ресурсів відповіді не отримано. Завдання державної виконавчої служби полягає у примусовому стягненні накладених штрафів.

34,1%**штрафів оплачується добровільно**

ВОНИ СТАНОВЛЯТЬ: 0,3% від витрат, необхідних на утримання і забезпечення діяльності органів, на які покладається функція залучення до адмінвідповідальності за заняття проституцією

Значні суми витрат на утримання та організацію роботи з протидії проституції не виправдані та суттєво перевищують значимість отриманих результатів

ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЯ може забезпечити державі додатковий стабільний дохід від оподаткування:

**89 млн грн
на місяць**

1 млрд грн на рік

- Так, з огляду на розмір податків 2019 року, **реєстрація секс-працівників як фізичних осіб – підприємців (1 група) теоретично може забезпечити поповнення бюджету на суму близько 89 млн грн на місяць, або понад 1 млрд грн на рік.**

80100 чол. (оціночна чисельність секс-працівників за даними МБФ «Альянс громадського здоров'я») помножена на суму (**192,1** грн/міс + **918,06** грн/міс., єдиний податок та єдиний соціальний внесок⁷) = **88,9** млн грн/міс., або **1,07** млрд грн/рік.

⁷ <https://www.buh24.com.ua/yediniy-podatok-ta-yesv-dlya-fop-ta-stroki-yih-splati-u-2019-rotsi/>

ВИСНОВКИ

У пострадянському українському суспільстві продовжує існувати негативний суспільний договір, що стигматизує секс-працю і секс-працівників. Таке ставлення формувалося десятиліттями в умовах відсутності сексуальної освіти, криміналізації будь-яких форм секс-праці та суспільного засудження людей, зайнятих у цій сфері. У процесі вивчення громадської думки ми зіткнулися з тим, що поняття «секс-праця» не є загальноприйнятим і зрозумілим для більшості, у суспільній свідомості немає чіткого розмежування між «секс-працею» і торгівлею людьми або «проституцією». Тим паче респондентам не зовсім був ясний і сам предмет цього дослідження: що таке декриміналізація, хто є бенефіціарами цього процесу, якими є передумови, очікування і можливі наслідки і т.д.

Спираючись на результати дослідження, можна зробити такі висновки:

1. У громадській думці відсутня єдина позиція у ставленні до секс-праці та до секс-працівників. Незважаючи на те, що дві третини населення погодилися з тим, що надання секс-послуг можна розглядати як роботу, в оцінці особистого ставлення до секс-працівників українці розділилися на дві приблизно рівні за чисельністю групи:

- перша – складається з тих, хто толерантно ставиться до повнолітніх людей, які добровільно надають секс-послуги за винагороду (51%);
- друга – об'єднує людей, негативно налаштованих стосовно секс-працівників (46%).

Єднає ці групи їхня непримиренна позиція щодо будь-яких форм залучення до проституції (87%), а також примусу або втягування в проституцію неповнолітніх осіб (95%).

2. Найбільш поінформованими про передбачені законодавством види відповідальності за ту чи іншу діяльність у сфері секс-послуг виявилися секс-працівники. Частка правильних відповідей серед представників цієї цільової групи становить 84–92% в залежності від тієї чи іншої правової норми.

Рівень поінформованості про чинні правові норми серед загального населення та клієнтів коливається від середнього до вище середнього (41–84%). При цьому про існування покарання для повнолітніх осіб за добровільне надання секс-послуг (ст. 181.1 КУАП «за заняття проституцією») обізнані менше половини з них.

3. Ставлення до чинних правових норм, передбачених чинним законодавством:

- практично всі експерти вважають чинні правові норми щодо організації та надання секс-послуг неефективними і морально застарілими. Тоді як чинне законодавство щодо залучення або примусу осіб, в тому числі неповнолітніх, до надання секс-послуг, на думку експертів, більш-менш ефективне, але може бути і посилене;
- 81% населення підтримують передбачене законодавством покарання для сутенерів, власників борделів і навіть виступають за посилення відповідальності за такі діяння (44% з них). Тільки 11% опитаних висловилися про необхідність пом'якшення покарання за організацію надання секс-послуг (переважно з числа тих, хто лояльно ставиться до секс-праці та секс-працівників);
- секс-працівники та клієнти висловилися позитивно щодо можливості послаблення/скасування покарання за організацію секс-послуг (53–58% відповідно проти 11% серед населення);
- відсутність покарання для клієнтів підтримують 94% секс-працівників та 53% опитаного населення. Прихильниками відсутності покарання для клієнтів секс-працівників частіше виступають чоловіки (61%), ніж жінки (46%), респонденти у віці до 30 років і ті, хто лояльно ставиться до секс-праці (72% проти 43% серед негативно налаштованих).

4. В оцінці ймовірності декриміналізації секс-праці в Україні населення розійшлося в думках:

- 52% респондентів проти декриміналізації секс-праці, противниками декриміналізації частіше виступають жінки, а також люди у віці старше 30 років;

- 43% респондентів лояльно поставилися до такої можливості;
- близько 40% респондентів із числа загального населення готові підтримати декриміналізацію секс-праці в Україні, але за умови проходження секс-працівниками регулярних медичних обстежень, сплати податків і т.п.

Ставлення до можливої декриміналізації секс-послуг серед секс-працівників та клієнтів кардинально відрізняється від загального населення:

- 72% клієнтів позитивно ставляться до цієї ідеї;
- 93% опитаних секс-працівників особисто зацікавлені у скасуванні покарання за добровільну секс-працю і сподіваються на подальші позитивні зміни.

Так, 97% опитаних секс-працівників впевнені, що в результаті внесення змін до законодавства щодо секс-праці:

- умови роботи стануть безпечними, в результаті чого знизиться ризик насильства (74%);
- стане доступним юридичний захист з боку поліції (67%), а також суду і прокуратури (64%);
- знизиться рівень стигматизації та самостигматизації (58% – «перестану переживати про можливе розголошення зайнятості в секс-роботі», 53% – «стану впевненішою в собі, підвищиться самооцінка»);
- знизяться ризики для здоров'я, в тому числі інфікування ВІЛ/ЗПСШ (49%);
- з'явиться можливість обирати умови спілкування з клієнтами (44%) і можливість «без остраху звертатися до лікаря за лікуванням/консультацією» (44%).

У свою чергу, в разі скасування покарання за секс-працю і можливого введення державою певних умов для регулювання сфери секс-послуг: 91% секс-працівників заявили про свою готовність проходити «регулярне обов'язкове медичне обстеження», 59% готові зареєструватися як приватний підприємець і платити податки згідно з трудовим і податковим законодавством із отриманням соціальних гарантій, 43% – працювати за наймом, на обговорених із роботодавцем умовах і з графіком праці.

Противники ж змін упевнені в зворотному: на їхню думку, рівень насильства над секс-працівниками, рівень корупції та зловживань серед співробітників поліції відносно секс-працівників залишаться колишніми, а рівень поширення захворювань, що передаються статевим шляхом, тільки збільшиться.

Ставлення експертів до декриміналізації секс-праці в Україні неоднозначне. Найбільш активно підтримують процес декриміналізації секс-праці в Україні представники правозахисних НУО. При цьому тільки представники правозахисних НУО та адміністратори секс-праці виступають за декриміналізацію без втручання в цей процес держави. Медики та представники поліції вважають, що регулювати секс-працю зобов'язана держава, зокрема такі урядові структури: Міністерство юстиції, Міністерство соціальної політики, Міністерство охорони здоров'я, Національна поліція, інші відомства. Ключові рішення повинен приймати Парламент. Крім держави і спільноти секс-працівників, у цей процес мають бути включені інші НУО.

5. Правоохоронна система України орієнтована на малозначущі адміністративні правопорушення у сфері секс-послуг, а не на тяжкі кримінальні злочини, пов'язані з торгівлею людьми, примусом до проституції та сексуальною експлуатацією, в тому числі й неповнолітніх осіб. При цьому якість обліку такої діяльності органами поліції та адміністративними комісіями може свідчити про низьку якість організації такої діяльності, про відсутність дієвого контролю за цією діяльністю, про можливість корупційних проявів.

Вирішенням питання переорієнтування органів поліції з виявлення малозначущих адміністративних правопорушень, а саме добровільного надання секс-послуг повнолітніми людьми, на протидію кримінальним злочинам може стати декриміналізація секс-праці.

6. Передбачені КУАП санкції за заняття проституцією не мають ознак дієвості покарання, а також виховного або профілактичного впливу.

7. Значні суми витрат на утримання та організацію діяльності з протидії секс-праці не виправдані та суттєво перевищують значимість отриманих результатів.

8. Декриміналізація може стати джерелом стабільного наповнення державного бюджету. Так, з огляду на розмір податків 2019 року, реєстрація секс-працівників як фізичних осіб – підприємців (1 група) теоретично може забезпечити поповнення бюджету на суму близько 89 млн грн на місяць, або понад 1 млрд грн на рік.

9. Загалом експерти вважають процес декриміналізації секс-праці позитивним, але за умови комплексного підходу до вирішення цього питання, який полягає в наступному:

- зміна законодавства (перегляд адміністративного і кримінального кодексів; трудового законодавства; законодавства про загально-обов'язкове державне страхування; податкового законодавства; законодавства про охорону здоров'я тощо);
- проведення підготовки/перепідготовки працівників правоохоронної системи;
- проведення широкомасштабної інформаційно-просвітницької кампанії серед населення про шкоду латентної секс-праці і переваги її декриміналізації.